

Szegény Dzsoni és Árnika

Lázár Ervin evangéliumi üzenete

Egyszer volt, hol nem volt, élt egyszer egy Lázár Ervin nevű meseíró, aki az élet nagy igazságait jobbnál jobb mesékbe ágyazva adta át nekünk, s akit talán még ma sem ismerünk, értékelünk eléggé...

„– Miért írsz meséket?

– A játékhöz való vonzódás miatt... Azt hiszik az emberek, hogy mesét írni könnyű. Pedig hát ez a legnehezebb műfaj, mert... Miért is? Na igen... Azt hiszik, gyerekeknek írom. A kiadónál is megkérdezték, hány éveseknek? Mit jelezzenek a borítón? Én nem hány éveseknek írom a meséket. Abból fogalmazok meg valamit, ami megmarad az emberben a gyermekeségből.”

Lázár Ervin *A kisfiú meg az orosz-lánok* című meseregényével tűnt föl (1964). A gyermekhős, Peti élénk képzelőereje életre kelti a romos pajtába képzelt orosz-lánokat. Ezt akkora meggyőződéssel teszi, hogy elfoglalt, komoly apja is belemegy a játékba, vagyis megérti, hogy ez nem más, mint fiának a magány elleni lázadása és ... nem bontja le a pajtát.

A Hétfejű Tündér c. kötet (1973) meséinek egy csoportja a klasszikus népmesei elemek lázárervines variációja a szeretet hangnemében. Ez a szívszorító, önzetlen, fantasztikus, mégis emberi szeretet végigkíséri az író történeteit, de leginkább éppen a címadó mesében érthető meg a lényege: a vissza nem ütés elve.

Hogy is szól a mese? A rácpácesregesi, magát csúnyának gondoló kisfiú zenélni nem tudó zenész szomszédai biztatására levágja a Hétfejű Tündér hat fejét, és éppen a hetedik ellen fenekedik... *De akkor elkapott! Szorosan magához ölelt, mozdulni sem tudta. – Te bolond, te bolond! – mondta kedvesen. Megcsókolt jobbról, megcsókolt balról, megcirógattott... És akkor megértettem: Ez nem öl meg engem, ez nem varázsolt el engem, ez nem bánt engem, ez szeret engem!*

És a fiú soha többé nem megy vissza Rácpácesregre, mert öriznie kell a jó-ságos tündér egyetlen fejét – nehogy

elvesszen –, s mert a tündér szemében meglátja magát: *A lábam egyenes volt, a hasam sima, a fejem hosszúkás, nem voltam se bandzsa, se lapátfülű, se tyúkmellű, se harsasajjú.*

Ha A Hétfejű Tündérre azt mondjuk, hogy a szeretet hangnemében íródott, akkor a *Szegény Dzsoni és Árnika* (1983) történetében az akarat a domináns akkord. Röviden úgy is mondhatnánk, ez Lázár Ervin akarat-meséje. Vagyis hogy nem elég a szeretet. A szerelmesek csak a boldogság küzdő-cselekvő akarásával érhetik el a céljukat.

Van a mesének két idevágó mozzanata, két – egymást erősítő – szövegrész a közepén és a végén:

– *Ne félj, Dzsoni – mondta Árnika –, ha nagyon akarjuk, megtaláljuk a Hétfejű Tündért.*

Az író itt megszakítja a meseszöveget, és belehallgathatunk apa és lánya párbeszédébe, akik arra szövetkeztek, hogy megírják ezt a mesét:

– *Nagyon akarják, ugye?*

– *Igen.*

– *És ha valaki valamit nagyon akar, azt tényleg meg tudja csinálni?*

– *Azt hiszem.*

– *Nem vagy benne biztos?*

– *Hát nem is tudom... Abban vagyok csak biztos, hogy nagyon kell akarni.*

A befejező párbeszéd pedig így rímel az előbbire:

– *Ebben a mesében minden jóra fordul.*

– *Miért, baj?*

– *Dehogyan. Éppen az a jó benne... A valóságban is minden jóra fordul?*

– *A valóságban? Nem. Sajnos nem.*

– *Akkor ez egy nem igaz mese volt?*

– *Dehogyanem. Azt jelenti, hogy mi mind a ketten nagyon-nagyon akarjuk, hogy a valóságban is minden jóra forduljon.*

– *Én is nagyon-nagyon akarom. Te mondtad, hogy nagyon-nagyon kell akarni. Akkor is, ha nem biztos, hogy sikerül.*

Szegény Dzsoni és Árnika című meseregényében a szeretet és az akarat

összekapcsolásával bontja ki Lázár Ervin a valakihez tartozás, a másokért élés boldogító voltát, az önmegvalósítás egyedüli reális módját. Erre nemcsak a két főszereplő a példa, hanem szinte az összes többi szereplő is „ráébred” erre a titokra. Az önzés tunyaságát legyőző cselekvő szeretet kitűnő példája a „tizenkét nagyon testvér” esete: immár nemcsak együtt sopánkodni tudnak, hanem Árnika segítségével rájönnek arra is, mennyivel boldogabb lehetne az életük, ha megosztanák egymással a terheket, gondokat, bajokat, no meg az örömet:

„*Akármelegítőket beleszne a folyóba, biztos lehetne benne, hogy a többi tizenegy utána ugrik, és kihúzza... Nagy bizalom és szeretet lehetne bennetek*” – tanítja őket a királylány, és mert megfogadják a tanácsát, hamarosan meg is tapasztalják a gyümölcsöt. Az örökké sértődő Rézbányai Győzöt „ellensértődéssel” győzi meg Dzsoni. A hatás: végre rájön, hogy az emberek nem kerülnek el nagy ívben, ha felhagy önző életmódjával, és megpróbál segíteni a rászorulókon. Máskor egy futballesapatnyi ember érez rá saját képességeire, megint csak Dzsoni segítségével, és válik sikeres, boldog emberré a marcona rablósors helyett.

A meseszöveg, az alakok megformálása olyan életszerű, a népmesékkel ellentétben olyan hétköznapi hősöket állít elé, hogy általuk megértjük: „Ha nagyon-nagyon akarjuk”, nekünk is sikerülhet! Nézzük például Östör királyt! Milyen esendő gyakori dühösségével, de ugyanakkor milyen bölös is a rendelete saját haragja következményeit illetően:

– *Most akármit mondok, ne törődjetelek velem! Haj, de mérges vagyok, legjobb, ha nem is kerültök a szemem elé, kutya teremtette, mert hátrakötöm a sarkatokat! Tűnjetelek el, és számoljatok ezerig, s akkor nézzétek meg, hogy mérges vagyok-e még!*

(Mai szülőknél is megfontolandó tanács kamaszokkal való bánásmódról...)

A mesék nyelvezete ugyancsak egyedülálló, határozottan jellemző

Lázár Ervint, és alátámasztja azt az írói ars poeticát, hogy ő abból fogalmaz meg valamit, ami megmaradt az emberben a gyermekségből. A gyermeki logika kristálytisztá értelmezése szerint így lesz a Miska macskából Mikkamakka, az „...ég a házad ideki”-ből Berzsián és Dideki.

Nyelvi és szójátékai nemritkán túl lépnek a felnőttek szokincsen, gyakran új szavakat hozva létre, például a Százarcú kedvenc felkiáltása: „azt a kacska-macska farkát”. Vagy kinek jut eszébe elemezni, ahogy Rézbányai Győző „kuporgott, guborgott”? Tökéletesen érthető. Nem?

Aztán itt vannak a szereplők nevei: Östör király, Ipiapacs, a hírhedett rabló, a Százarcú boszorka, Szegény Dzsoni, a világ legszabadabb embere és a többi, akiket már említettünk... Igazán fantáziadús nevek, akár a klasszikus eposzok állandó jelzői, egyszerre jellemzik is viselőjüket.

A gyermekek (és gyermeklelkű felnőttek!) szokincset is remekül fejleszt a gyakorta alkalmazott szóhalmozás, annak hatásáról nem is beszélve. Például Árnikaék nem hagyták a réten Rézbányait „sértődötten, fájó szívvel, búskomoran, bánatosan, nekikeseredetten”, hanem megvigasztalták.

És íme a fokozás egy különös formája: „a Szegény Dzsoni SC a világ minden futballcsapatát könnyedén legyőzte, megnyerték az Európa-kupát,

a Világ-kupát, az Óperenciás-kupát, és a Kupa-kupát is megnyerték.”

Számomra – a gyermekien tiszta gondolkodásán túl – azért is különösen kedvesek Lázár Ervin meséi, mert meghökkentő, váratlan, fordulatokkal teli a cselekmény, vagy akár egy rövid párbeszéd is. Például A Hétfejű Tündér c. kötet bevezetőjében ezt olvashatjuk:

– *Mit csináltál mostanában?* – *kérdezte Juli.*

– *Uborkát egyeltem, őrséget kettőztem, dinnyét harmadoltam, főzsványt négyeltem, ötöltem-hatoltam, erdőben heteltem, miattad nyolcultam, nem kilencedeztem, gonoszt tizedeltem.*

– *Húha!* – *mondta Juli*

– *Azt nem hoztam – csóválta fejét a cserkesz.*

– *Hát mit hoztál?*

– *Apádnak almavesszőt, Györgynek gyömbérgyökért, anyádnak fűzfát, hadd teremjen tercinákat.*

– *Micinákat?*

– *Ter.*

– *És nekem mit hoztál?*

– *Mesét.*

– *Hol van?*

– *Már odaadtam.*

„– Néhány helyen számon kérték a mese tanulságát is. Semmi. Tanmeséket írni, nekem nem fekszik. Régen sem szerettem a tanmeséket.”

* * *

Lehetne még elemezni, hogy mitől olyan jók Lázár Ervin meséi, mégis úgy gondolom, legjobb, ha a kedves leendő olvasó kézbe veszi őket, és maga győződik meg. Biztatásul még egy történet: Péter öcsémmel annak idején az iskolában sikeresen megutáltatták a nyomtatott betűnek még a látását is. Ehhez hozzátett még anyukája is, aki otthon gyakran ezzel szerelte le Peti túlpörgését: „Eredj olvasni!”, vagyis büntetés számba ment a dolog. Tízéves korára ez az ellenszenv már több tantárgyra is kihatóan kórossá vált, amikor is egyszer nálunk nyaralt Nagyvázsönyben. Az ebéd utáni csendes pihenő szentség lévén, neki is muszáj volt lefeküdnie. Hogy ne unatkozzon, feltettem a Szegény Dzsoni és Árnika lemezen. Érdeklődve hallgatta, de amikor a rablók üldözni kezdték Dzsonit a kacsával – hirtelen elment az áram (a főkapcsolóval könnyen megoldható...). Peti kétségbe volt esve, most mi lesz velük? Mire nagylelkűen felajánlottam a könyvbéli folytatást. Mondtam, nekem most nincs ugyan időm felolvasni, de nézd, itt jönnek a rablók... Azóta olvas mást is... Saját gyermekeink is ezen nevelődtek (Fésűs Éva meséi mellett), és ma mindegyik szenvedélyes könyvmoly (az erköcsi tartalmat tarsolyukban hordozva!). Lehet, hogy Lázár Ervin nem akart tanmeséket írni, de hogy mi sokat tanulunk-tanulunk belőlük, az tény. Köszönjük!

Kollár Gabi

Immánuel-változatok

„Az Ige testté lett, közöttünk lakott, és láttuk...” (Jn 1,14)

Lezajlott a gyermekkarácsonyi ünnepség, s a család hazafelé tartott. Az ötéves kislány angyalszerepet kapott. Nagy izgalommal készülődött az ünnepségre, a szöveget már az egész család fújta. Az angyaljelmez az édesanya maga készítette – szóval teljes körű volt az otthoni foglalkoztatottság. Minden nagyon jól sikerült, a gyermek mégis lógó orral, magába mélyedve hallgatott. Az anyja ismerete már ezt a fajta gyermekcsöndet, és tudta, hogy e mögött rendszerint valamiféle mélységes csalódás rejtőzik. Meg is kérdezte rögtön, valami baj van-e talán, amiért olyan szótlan és szomorú, pedig minden olyan jól sikerült. A gyermek egy ideig hallgatott, majd lemondóan így szólt: „Hát mégsem lettem angyal..., pedig annyira, de annyira szerettem volna.”

Ugye ismerősek ezek a megváltozási kudarcok, a szent-élmény utáni lelki másnaposság! „Pedig annyira Isten-közelben voltam – siránkozunk –, és úgy megfogadtam, na és mi maradt belőle...?”

De feltehetjük a kérdést: Vajon mi készíttet arra egy öt-éves gyermeket, akinek emberileg szólva mindene meg-

van, szerető család, segítő környezet, tárgyi ajándékok sokasága, hogy elvágódjon ebből a világból? Miért akar jelen lenni egy másik világban, miért vágyik másfélszázévre, honnan van a szívében az isteni minőség utáni sóvárgás? És mi lesz ezzel később? Egyszerűen kinőjük? Vagy életünk végéig elvágódunk a mi kis ember-boldogságunkból, mert fájnak annak a határai, esendőségei? Vagy nem merünk igazán tükörbe nézni, és angyalnak gondoljuk magunkat, pedig nagyon is besötétíti mondatainkat, tetteinket az, akit Gyökössy Endre így hívott: az árnyékszemélyiségünk.

Ebben az öt éves gyermeki szomorúságban benne rejtőzik emberlétünk egész gyötrelme, az, amit a költők úgy neveznek, hogy az ember egyszerre ég fia és föld fia, vagy amiről a 8. zsoltár beszél, amikor rácsodálkozik a teremtett világra: „Ha látom az eget, kezded alkotását, a holdat és a csillagokat, amelyeket ráhelyeztél, micsoda a halandó, mondom, hogy törődsz vele, és az emberfia, hogy gondod van rá? Kevéssel tetted őt kisebbé Istennél, dicsőség-

gel és méltósággal koronáztad meg. Úrrá tetted kezéd alkotásain, mindent a lába alá vetettél” (Zsolt 8,4-10).

De hogyan is van az, hogy mi is angyalian tudunk szeretni, mennyei örömöket élünk át, istenien nagylelkűek tudunk lenni, túlnani erők birtokosának tudjuk magunkat, azután pedig pontosan mindennek az ellenkezőjébe süllyedünk? Mi vagyunk az a házszám, ahová a hétördög beköltözik. Mégpedig bútorostul. Úgy, mint aki örökös lakást akar venni. Még kitessékelní sem tudjuk, mert erősebb nálunk!

Amit az ötéves gyermek megfogalmazott, az mindnyájunk alapélménye: igen, mi emberbőrben csak ennyit tudunk! Azért ez mégsem kevés. Hogy ebbe mi minden fér bele, arra az inkarnáció csodája a válasz.

Karácsony: új időszámítás, meghívás az „új ember” minőségére, amelyben valóságosan jelen van az isteni létmód. Erről a különös üdvtörténeti beteljesedésről az evangélisták kétféle műfajban tudósítanak. Az egyik az elbeszélő – ma úgy mondanánk, akciós – változat. Ez a pásztoros, három királyos, jászolos történet. A másik megközelítés pedig a jánosi, a filozofikus, a görög hallgatóságnak szóló elmélkedés arról, hogy kezdetben volt az Ige, és ez az Ige, az erővel telített Szó, testté lett. Valójában mindkét műfaj azt az üdvtörténeti döbbenetet önti szavakba, hogy „Immánuel”, azaz „velünk van Isten”. Nem nekünk kell átváltozásokkal kísérletezni, mert van Istenből kapott embermintánk: a názareti vándorpróféta személyében!

Mert az Ige testté lett. Ezt a sokszor hallott mondatot nehéz igazán megérteni, ezért a születés csodájáról egy afrikai történetet, vagy talán legendát idézek:

„Kelet-Afrikában van egy törzs, amelyben a gyerek megszületésének idejét nem világrajövetelének napjától, sőt nem is a fogantatás napjától számítják. E törzs számára a születés kelte azt a napot jelöli, amikor a leendő anya először gondol majdani gyermekére. Az anya, amikor úgy

érzi, eljött az ideje, hogy gyermeke legyen, elvonul az erdőbe, és magányosan ül egy fa alatt mindaddig, amíg bensőjében meg nem hallja gyermeke énekét. Amint ez megtörtént, az anya visszatér a falujába, és megtanítja az éneket a leendő apának. Ezután ezzel az énekkel hívogatják a gyereket. Miután a gyerek megfogant, az asszony a méhében hordott kisbabának énekel, és megtanítja a dalt a falu bábáinak és öregasszonyainak, akik a vajúdas alatt és a születés csodálatos pillanatában ezzel az énekkel köszöntik a gyermeket. A szülés után valamennyi falubeli megtanulja az újszülött énekét. Ez a dal ezután élete minden fontos pillanatában elkíséri. Ezt éneklük neki, amikor valami baja esik, ezt éneklük győzelmeik, szertartások, felavatások alkalmával vagy a házasságkötési ceremónián. Amikor élete végén szerettei összegyűlnek a halálos ágyánál, utoljára hangzik fel a dal.” (Jack Kornfield)

Az afrikai történet szerint kezdetben volt a dallam, amely egyszer csak földet ért, és életté vált. János evangélista pedig arról ír, hogy kezdetben volt az Ige, a Szó, és ez vált életté. „Közöttünk lakozott..., és mi megláthattuk, milyen is az, telve kegyelemmel és igazsággal” (Jn 1,14). Ez az isteni minőség különös módon fogalmazódott meg a názareti Jézus születésében, ez nyilvánult meg munkájában, tanításában és gyógyításában, kapcsolataiban és a halálában is.

Ez a jézusi apaddallam minden ember életében felcsendülhet. Valójában emberlétünk küldetése ennek a „kihanosítás”. Amikor fiatalokkal beszélgetek, és arra terelődik a szó, hogy mit is akarsz csinálni az életteddel, olyan sokszor átélek valamiféle tehetetlenséget. Mert érzem a spirituális szomjúságot bennük, a keresést, de mégis olyan nehéz meggyőzni őket arról, hogy adatott a kezünkbe életminta, amit csak utánozni kellene. Egyik unokaöcsém tűzoltó akar lenni. S amikor rákérdeztem, hogy a pénzkeresésen túl van-e valami más motivációja is, nagyon elcsodálkoztam. Nem is nagyon értette azt, hogy Istennek is lehet terve vele, és talán éppen általa akar majd jelen lenni, vagyis „megtestesülni” ebben a vállalatban. De akkor ezt már úgy hívják: küldetés. Neki pedig ez még idegen szó. Nem akadt még, aki megtanítsa rá.

A karácsonyi születés csodája azt üzeni, hogy a beteljesedés már földi életem során mögöttem lehet. Talán sok minden nem adatott meg, amiért imádkoztam, de egyvalami igen. Mégpedig jobban, mint kértem: az Ige testté lett. Nem maradt csupán istenes gondolat. Testté, majd írássá, Bibliává, majd a Lélek által újra megelevenedő és megelevenítő Szóvá, amely megtestesülhet bennem is. Az isteni minőség az életem része lehet – mégpedig el nem múlóan, örökkévalóan. Lehetek szegény vagy gazdag, élhetek magányosan vagy sokgyerekesként, de ha nálam lakik az Isten, kérhetek-e egyebet?

A legszebb karácsonyi képeslap, amelyet valaha kaptam, egy videoklip volt, egy fiatal vizsgamunkája a hajléktalanok karácsonyáról: Három ágrólszakadt férfi szenteste karácsonyozni akar. A patakban rálelnek egy félig kopasz fenyőfára. Azt kimentik, s egy rozsdás pléhbódé sarkában felállítják. Előkerül a gyufa és néhány ágrólszakadt dísz, s azután énekelnek, és szavaikkal Istent keresik. Közöttük is testté akar lenni az Ige, és általuk meg is testesül. Mert Ő is keres bennünket, nemcsak mi Őt. Olykor közelebb van hozzánk, mint hisszük. Általunk szól, simogat és szeret, vigasztal, erőt és reményt sugároz.

Nem is olyan nagy baj, ha nem sikerül angyallá válni! Neki sikerült tökéletes emberré válnia. Csak ezt a jézusi dallamot ne törölje ki semmi és senki a szívünkéből! Őrizzük és védjük ezt, akár jobban is, mint az életünket! Mert ez maga az örök élet – vagyis beteljesülés –, már itt a földön.

